

De nye skriftlige eksamensgenrer – forventninger og krav

FIP-kursus i dansk, d. 12. marts 2020

Gitte Lautrup og Claus Holst
Opgavekommissionen for dansk (htx)

Baggrund

- Lærerens hæfte, UVM 2019
- Vejledende sæt 2: "Tro, viden og eksistens"
- Omskrivning af Sommersæt 2018
- "Skriv dig frem – også til eksamen", DLF (Claus Holst og Dorthe Mikkelsen (htx)
- Andre bøger?
- Anonymiserede elevbesvarelse(r) af opgave 1, Vejledende sæt 2

De fem opgavetyper i overblik

Afkodning af andres tekster (tekstanalyse):

1. Analyse, fortolkning og perspektivering (fiktion)
2. Analyse, fortolkning og litteraturhistorisk perspektivering (fiktion)
3. Analyse, vurdering og perspektivering (ikke-fiktion – fx dokumentar)
4. Analyse, vurdering og diskussion (ikke-fiktion – fx debatindlæg)

Kodning af egen tekst (tekstproduktion):

5. Kronik og refleksionstekst (ikke-fiktion)

Analyse, fortolkning og perspektivering

- Ingen ændringer i forhold til tidligere opgavesæt!

Generelle krav til elevens besvarelse:

- Modtagerbevidst indramning (indledning og afslutning).
- Ultrakort tekstpræsentation.
- En overordnet skriveidé (rød tråd) i form af et analytisk fokus eller en fortolkningshypotese.
- Analytiske iagttagelser dokumenteres og har et formål (jf. rød tråd).
- Fortolkningen sammenfatter analysens enkeltdele (jf. hermeneutik).
- Perspektiveringen sætter fortolkningen ind i en større sammenhæng med relevans for opgavesættets overordnede emne: fx genremæssig, idéhistorisk, litteraturhistorisk, tematisk eller intertekstuel sammenhæng.

Opgave med litteraturhistorisk perspektivering (uden for opgavesættets overordnede emne)

- Eleven skal ”*demonstrere kendskab til centrale litteraturhistoriske perioder og deres **forbindelse til nutiden***”
- Dannesperspektiv á la Klafki frem for et rent positivistisk historiesyn: Eleven er danskfaglig medskab af litteraturhistorien.

”Den ældre tekst kan virke øjenåbnende ind på sin læser og omforme læserens medbragte forestillinger, ikke bare om fortiden, men også om sin egen nutid. På den anden side kan læseren gennem sine mange tekstlæsninger opnå en viden, som sætter hende eller ham i stand til at overskride den enkelte teksts egen bevidsthedshorisont.”

(Jette Lundbo Levy m.fl.: *Litteraturhistorier*, DR-forlaget 1994, s. 14f)

Se også: Mischa Sloth Carlsen: ”Når fortiden er et udvidet nu. Undervisning i litteraturhistorie”, *Dansk. Didaktisk set*, DLF 2018, s. 47ff

Jf. Læreplan for idéhistorie: Eleven skal ”*reflektere over mennesket som historieskabt og historieskabende*”

Litteraturhistorisk opgave (fortsat)

Generelle krav til elevens besvarelse:

- Modtagerbevidst indramning (indledning og afslutning).
- Ultrakort tekstpræsentation.
- En overordnet skriveidé (rød tråd) i form af et analytisk fokus eller en fortolkningshypotese **med et litteraturhistorisk tilsnit**.
- Analytiske iagttagelser dokumenteres og har et formål (jf. rød tråd).
- Fortolkningen sammenfatter analysens enkeltdelene (jf. hermeneutik).
- Perspektiveringen sætter fortolkningen ind i en større **litteraturhistorisk** sammenhæng: fx i relation til en periode, et mytemotiv, et tema, en stilretning eller lignende. Fokus på den historiske afstand mellem tekst og læser (både genkendelighed og fremmederfaring – jf. Klafki og ”den dobbelte åbning”)

Analyse, vurdering og perspektivering

- Ingen ændringer i forhold til tidligere opgavesæt!

Generelle krav til elevens besvarelse:

- Modtagerbevidst indramning (indledning og afslutning).
- Ultrakort tekstpræsentation.
- En overordnet skriveidé (rød tråd) i form af et analytisk fokus.
- Analytiske iagttagelser dokumenteres og har et formål (jf. rød tråd).
- Vurderingen sammenfatter enkeltdelene fra analysen og tager fagligt stilling til sammenhængen mellem form og indhold, og om der overordnet er tale om en vellykket kommunikation mellem afsenderen og den intenderede modtager.
- Perspektiveringen sætter vurderingen ind i en større sammenhæng, som relaterer sig til opgavesættets overordnede emne, og som bidrager til en dybere forståelse af analyseteksten.

Analyse, vurdering og diskussion

- Afløser for ”redegørelse og diskussion” (taksonomisk ensretning).
- Imødekommer læreplanens øgede fokus på sproglig og kommunikativ analyse.

Generelle krav til elevens besvarelse:

- Modtagerbevidst indramning (indledning og afslutning).
- **Kortfattet** præsentation af tekstens vigtigste synspunkter.
- En overordnet skriveidé (rød tråd) i form af et analytisk fokus, der retter sig specifikt mod tekstens kommunikative strategier (argumentation og sproglige virkemidler). **Fokus minder om del B i kronikopgaven.**
- Analytiske iagttagelser dokumenteres og har et formål (jf. rød tråd).
- Vurderingen sammenfatter enkeltdelene fra analysen og tager fagligt stilling til sammenhængen mellem form og indhold. Vurderingen forholder sig således til, hvor nuancerede og relevante analysetekstens argumenter og overbevisningsteknikker er i forhold til den sag eller problemstilling, analyseteksten behandler.
- Diskussionen sætter analysetekstens sag eller problemstilling ind i en større sammenhæng, idet eleven holder forskellige (og ofte modsatrettede) synspunkter op mod hinanden. Diskussionen bidrager således til, at analysetekstens argumenter både uddybes og udfordres, idet der sammenlignes med andre tekster samt evt. elevens egne argumenter.

Kronik og refleksionstekst

- **Er stort set identisk med tidligere opgavesæt!**
- Refleksionsdelen er udvidet til 400-600 ord for at give mere plads til at begrunde elevens formidlingsmæssige valg med eksempler (jf. vurderingsdelen i den forrige opgavetype)

Generelle krav til elevens besvarelse:

- Modtagerbevidst indramning (indledning og afslutning).
- En overordnet skriveidé (tydelig vinkel på det overordnede emne) og et klart hovedsynspunkt, der formidles via saglige argumenter og velvalgte overbevisningsteknikker.
- Tilstedeværelsen af en personlig stemme, der på en engageret, nuanceret og selvstændig måde bruger pointer fra relevante tekster i form af fx belæg, rygdækning og/eller gendrivelse. Egentlige "miniredegørelser" for de anvendte tekster skal undgås, da de ofte udviser elevens personlige stemme.
- Eleven udtrykker en holdning, men undgår en ensidig stillingtagen, så læseren får mulighed for at reflektere videre over den sag eller problemstilling, kronikken omhandler.
- Refleksionsteksten (del B) reflekterer danskfagligt over de formidlingsmæssige valg og begrundet valgene med udgangspunkt i argumentopbygning samt sproglige og retoriske valg afstemt efter en teoretisk defineret modtager. Dette understøttes med karakteristiske eksempler fra selve kronikken.

Analyse, vurdering og diskussion – mere om krav og forventning til denne genre

- Hvor lang skal diskussionen være?
- Hvilke begreber forventes?
- Konkrete eksempler på skriveide, vurdering og diskussion

Opgave fra vejledende sæt 2

1.

Analysér og vurder "Lektor: Ateisterne har et fattigt verdensbillede" (tekst 1) med særligt fokus på tekstens argumentation og retorik. Diskutér derefter tekstens centrale synspunkter. I diskussionen skal du inddrage mindst én anden tekst fra opgavesættet, fx "Debat: Giver det mening at tro på en Gud?" (tekst 2).

Overskrift: : Ateisterne har et fattigt verdensbillede

I en analyse, vurdering og diskussion skal du anvende danskfaglig viden og relevante danskfaglige begreber.

I analysen skal du analysere tekstens argumentation og retorik, herunder brugen af sproglige virkemidler. Der skal være et tydeligt fokus i analysen, og dine iagttagelser skal underbygges med tekstdokumentation. Analysen skal munde ud i en vurdering af, hvordan og hvor godt teksten formidler sine hovedsynspunkter via argumentation og retoriske virkemidler.

I diskussionen skal du undersøge forskellige synspunkter på det emne, tekst 1 behandler. Diskussionen skal inddrage og videreudvikle de centrale synspunkter i tekst 1 og holde dem op imod egne og udvalgte synspunkter fra den eller de selvvalgte tekster. De inddragede synspunkter skal således bidrage til at nuancere diskussionen.

Eksempel på besvarelse af opgave 1/summeøvelse

- Læs igennem og vurder. Diskutér kort med en anden.

Hvad fungerer godt i opgaven?

Hvad fungerer mindre godt?

Hvad ville I ud fra en helhedsbedømmelse give opgaven i karakter?

Vurdering og overgang til diskussion – To elev eksemppler

”Overordnet set er kronikken meget ensidet, da der kun er fokus på det Sandbeck ser som dårlige ting ved ateismen. Han formår tydeligt at håndplukke de værste udsagn, for at få ateismen til at fremstå så negativt som muligt. Hans specifikke målgruppe gør dog at den meget vinklede argumentation er meget effektiv, da religion også har stor betydning for læserne. Også valget af appelformen patos er oplagt, da religiøse debatter ofte er særligt følelsesladede, og derfor er det nemt for afsenderen at vække følelser hos læserne. Selve kommunikationssituationen gør altså at Lars Sandbeck nemt skærer igennem til modtagerne med sit budskab, specielt fordi de sandsynligvis allerede deler en lang række holdninger med hensyn til religion.

I modsætning til Lars Sandbeck tror en af Danmarks førende DNA-forskere og evolutionsbiologi, Eske Willerslev, ikke på nogen konkret gud. Selvom han er videnskabsmand, udelukker det ikke at han ikke tror på noget mellem himmel og jord. Han tror stadig på eksistensen af noget ’guddommeligt’.”

(anonymiseret elevbesvarelse 1)

Eksempel 2

”Helt konkret kunne Lars Sandbeck forbedre sin argumentation væsentligt ved at benytte en større grad af logos- og etosappel. I eksemplet med postulatet omkring udbredelsen af konfliktesen kunne anvendes statistisk materiale som belæg for, at der er sket en stigning i antallet af danskerne som mener, at der er et konfliktfyldt forhold mellem religion og naturvidenskab. Man kunne med fordel også inddrage ekspertkilder for at øge mængden af etos. Alt i alt er Lars Sandbecks kronik klar i mælet, og formår at kommunikere sit budskab tydeligt til modtageren. Den sætter dog også debatten på en spids, hvilket kan gøre det svært at føre en konstruktiv debat, der ikke bliver præget af parter, der er så uenige, at de ikke kan nærme sig hinanden.

At der kan være tale om et mere nuanceret billede, når det kommer til forholdet mellem tro og videnskab, ses i DRK’s dokumentar ”Tro, håb og videnskab”. I dokumentaren fortæller fire af Danmarks førende videnskabsmænd omkring deres forhold til netop det, som titlen indbyder til. En af de medvirkende er evolutionsbiolog og førende DNA-forsker Eske Wilderslev. På zoologisk museum omkranset af skeletter stammende fra både dyr og mennesker fortæller han, at han er troende i den forstand, at han tror på *noget (note)*.”
(Anonymiseret elevbesvarelse 2)

Diskussionen

- I **diskussionen** skal eleven udfolde den sag, analyseteksten behandler. Det gør eleven ved at videreudvikle analysetekstens argumenter, og ved at inddrage andre vinkler på sagen via brug af andre af opgavesættets tekster og elevens egne synspunkter og argumenter. Hvor der i analysen og vurderingen er fokus på fremstillingen af en sag, så er der i diskussionen med andre ord fokus på selve sagen. Eleven skriver i et sagligt og personligt sprog, som afspejler egen tone og stil. Der er plads til både en faglig og en personlig skriverrolle, idet elevens egne holdninger og pointer indgår i diskussionen, som dog ikke bør reduceres til, at eleven blot erklærer sig enig eller uenig i tekstens forskellige udsagn. (*Lærerens hæfte*)

SPØRGSMÅL TIL PEER FEEDBACK TIL AVD-OPGAVEN "ET LANDSKAB AF FRISTELSER" (TILPASSET NY BEKENDTGØRELSE)

- Hvad mener du skribenten har gjort godt i opgaven?
- Er overskriften "Et landskab af fristelser"?
- Er diskussionen nogenlunde lige så lang som analyse og vurdering?
- Er der skrevet en fængende indledning som leder naturligt over til en tekstpræsentation? Hvis ikke: giv gode råd til hvordan det kan gøres.
- Bliver teksten, der skal analyseres og vurderes, præsenteret fyldestgørende? Hvis ikke: hvilke oplysninger mangler?
- Bliver argumentationen og retorikken i tekst 1 analyseret? Giv forslag til hvordan det kan forbedres.
- Kommer skribenten ind på hvilke sproglige virkemidler, der er brugt i tekst 1? Hvis ikke: giv forslag.
- Er analysen underbygget med citater fra den tekst, der analyseres? Udpeg gerne, hvor der mangler tekstdokumentation.
- Gives der en faglig vurdering af hvor nuanceret og relevant tekst 1s samlede argumentation er? Giv forslag til forbedring.
- Er det det emne tekst 1 behandler, der bliver diskuteret? Og er det tydeligt, at der er forskellige synspunkter på emnet? Hvis ikke: hvad skal laves om?
- Inddrages der synspunkter fra en eller flere andre tekster i diskussionen? Er inddragelsen relevant? Hvis ikke: giv forslag til, hvad man kan gøre.
- Bliver de centrale synspunkter i tekst 1 holdt op imod både skribentens egne synspunkter og synspunkter fra teksten (eller teksterne), der er inddraget? Hvordan kan det gøres bedre?
- Er der løbende henvisninger til teksterne, når de inddrages?
- Er teksten inddelt i meningsfulde afsnit og er der gode overgange mellem de enkelte afsnit? Giv forslag til forbedringer.
- Der skal ikke være afsnitoversskrifter i en danskaflevering. Har skribenten overholdt denne regel?
- Er der sammenhæng mellem indledning og afslutning? Hvordan kan sammenhængen styrkes?
- Er sproget og tegnsætningen korrekt? Hvis ikke: hvad skal der arbejdes med?
- Har du andre kommentarer til opgaven?
- Hvis du tænker tilbage på din egen opgave nu, er der så noget du selv ville lave anderledes efter du har givet feedback på denne opgave? (Med tak til Stine Grumsen)

NB: I realiteten vil diskussionsdelen nok oftest fylde mindre end 50% hos de fleste elever.